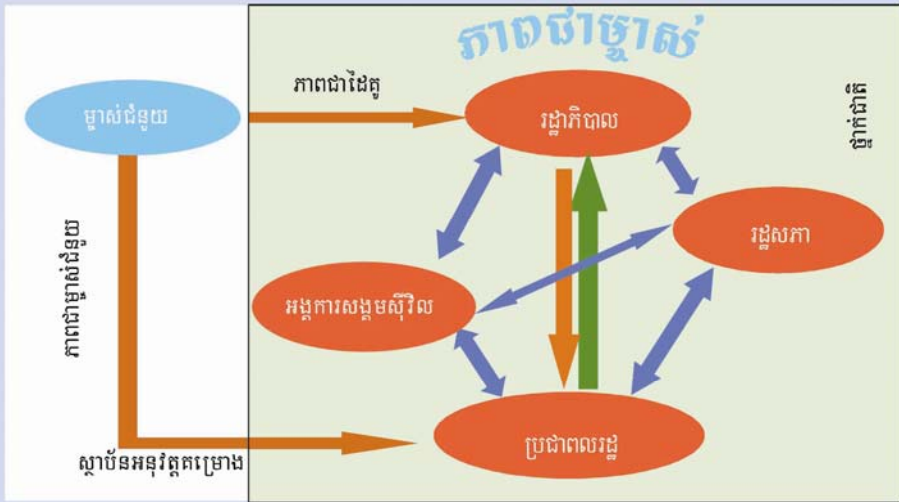

ការពិនិត្យសេចក្តីផ្តើមការណ៍ក្រុមហ៊ុនសង្ខេបវិញ

**ការទទួលខុសត្រូវ និងការគ្រប់គ្រងដើម្បីលទ្ធផល
ការទទួលខុសត្រូវចំពោះសេវា? តើសេវាតម្រូវឱ្យសេវាមានការទទួលខុសត្រូវ?**

ក្របខ័ណ្ឌអភិវឌ្ឍន៍
ឆ្ពោះទៅកាន់ភាពជាម្ចាស់នៃប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យ

ង៉ែ សុផាត

គម្រោងវេទិកាប្រសិទ្ធភាពជំនួយ
ភ្នំពេញ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៨

វេទិកាសម្រាប់ការចម្រើនសេដ្ឋកិច្ច ស្តីពីកម្ពុជា
The NGO Forum on Cambodia

ការទទួលខុសត្រូវ និងការគ្រប់គ្រងដើម្បីបង្កើនសុខភាព
ការទទួលខុសត្រូវចំពោះនរណា?
តើនរណាត្រូវប្រុងប្រយ័ត្ននោះមានការទទួលខុសត្រូវ?

I. សេចក្តីផ្តើម

គោលការណ៍នីមួយៗនៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងហ្សឺណែវមានសារៈសំខាន់ដាច់ពីគ្នានិងបំពេញគ្នាទៅវិញទៅមក ដើម្បីឱ្យការប្រើប្រាស់ជំនួយមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការសម្រេចបានជាលទ្ធផលជាក់ស្តែងនៅឯមូលដ្ឋាន ។ ការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមកគឺជាយន្តការដ៏សំខាន់មួយដែលម្ចាស់ជំនួយនិងរដ្ឋាភិបាលជាដៃគូ ប្តេជ្ញា ទទួលខុសត្រូវលើលទ្ធផលនៃការអភិវឌ្ឍ ។

ប៉ុន្តែ ‘ ការទទួលខុសត្រូវ ’ អាចមានន័យទៅតាមបរិបទផ្សេងៗគ្នា ហើយពាក្យនេះគួរមានការកំណត់និយមន័យឱ្យបានច្បាស់លាស់ ។ ជានិច្ចជាកាល គេតែងចោទសួរថា ‘តើការទទួលខុសត្រូវចំពោះនរណា?’ ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់ជំនួយខ្លួនឯងមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះរដ្ឋសភា និងប្រជាពលរដ្ឋរបស់ខ្លួនលើការប្រើប្រាស់ថវិការបស់ពួកគេ ។ ជាមួយគ្នានេះផងដែររដ្ឋាភិបាលទទួលជំនួយត្រូវមានការទទួលខុសត្រូវ ចំពោះ ម្ចាស់ជំនួយ លើមូលនិធិ និងការអនុវត្តគម្រោងឬកម្មវិធី^១ ។

តើយើងមានការយល់ដឹងយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះពាក្យថា ‘ ការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមក ’ នៅក្នុងការប្រើប្រាស់ជំនួយដែលលើកឡើងនៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងហ្សឺណែវ? ក្នុងន័យនេះគេពុំមានការផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ខ្លាំងលើថាតើអ្នកណាមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះអ្នកណានោះទេ ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះអំពាវនាវឱ្យទាំង “ ម្ចាស់ជំនួយនិងរដ្ឋាភិបាលជាដៃគូមានការទទួលខុសត្រូវរួមគ្នាទៅលើលទ្ធផលនៃ ការអភិវឌ្ឍ ”^២ ។ ហេតុនេះ ជាជាងមានការទទួលខុសត្រូវ ចំពោះ អ្នកណាម្នាក់គេយល់ថាម្ចាស់ជំនួយ និង រដ្ឋាភិបាលដៃគូគប្បីត្រួតពិនិត្យគ្នាទៅវិញទៅមកឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវ លើ អ្វីមួយ - ក្នុងករណីនេះគឺការ ផ្តល់ជំនួយ ។

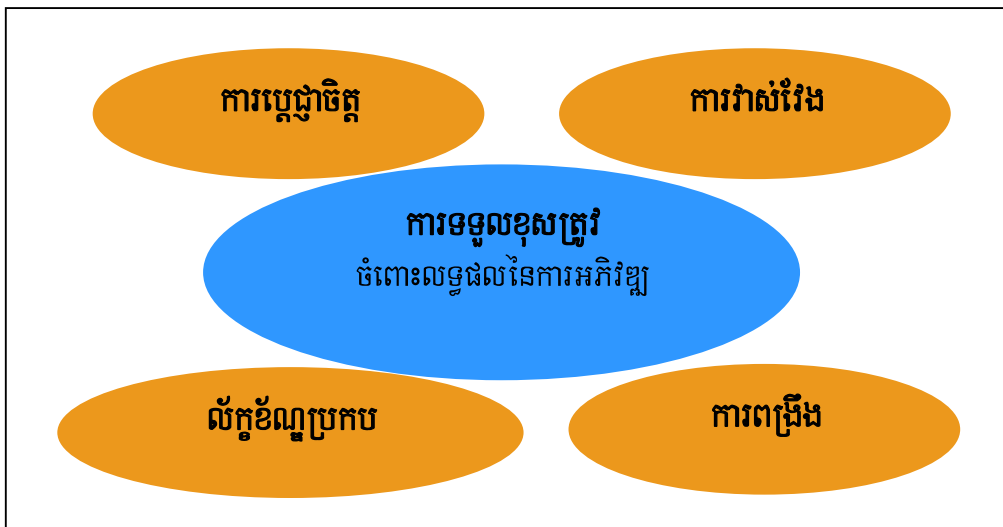
II. ការអនុវត្ត និងភាពមានកម្រិតរបស់ការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមក

ប្រការដែលថាតើការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមក នៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងហ្សឺណែវគឺជាគោល

^១ អត្ថបទនេះនឹងត្រូវបោះពុម្ពឡើងវិញជាផ្នែកមួយនៃរបាយការណ៍ការឆ្លុះបញ្ចាំងពីតថភាពជំនួយឆ្នាំ២០០៨

ការណ៍ដែលមានការកំណត់ន័យច្បាស់លាស់ឬយ៉ាងណានោះគឺស្ថិតនៅជាមួយនៅឡើយ ហើយនៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះគេពុំសម្គាល់ឃើញមានការផ្តល់យន្តការណាមួយដើម្បីធ្វើឱ្យគោលការណ៍ទទួលខុសត្រូវនេះអាចអនុវត្តបាននោះទេ ។ ហេតុដូច្នេះយើងយល់ថាសមាសធាតុមូលដ្ឋានចំនួនបួនមានតួនាទីចាំបាច់ ក្នុងការជួយឱ្យគោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវអាចអនុវត្តទៅបាន: *ការប្តេជ្ញាចិត្ត ការវាស់វែង ការពង្រឹង និងលក្ខខណ្ឌសមប្រកប*។ អត្ថបទនេះនឹងពិនិត្យមើលការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមកនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃ សមាសធាតុ ទាំងបួននេះ ។

រូប ១: សមាសធាតុសំខាន់ៗដើម្បីធ្វើឱ្យការទទួលខុសត្រូវអាចប្រព្រឹត្តិទៅបាន

១. ការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការទទួលខុសត្រូវលើលទ្ធផលនៃការអភិវឌ្ឍ

ចំណុចវិជ្ជមានមួយនៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងហ៊ាវីសគឺការទទួលស្គាល់ពីសំណាក់ម្ចាស់ជំនួយ និងរដ្ឋាភិបាលប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ អំពីភាពចាំបាច់ក្នុងការពិនិត្យមើលលទ្ធផលជាក់ស្តែងនៅថ្នាក់មូលដ្ឋានសម្រាប់ធ្វើការវាស់វែងថាតើជំនួយ ពិតជាសម្រេចបានគោលដៅដែលគ្រោងទុកដែរឬទេ ។

ប៉ុន្តែ សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះមិនបានលើកឡើងឱ្យបានស៊ីជម្រៅគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការកំណត់តួនាទីជាក់លាក់របស់រដ្ឋសភា និងអង្គការសង្គមស៊ីវិលនោះទេ ។ ប្រការនេះមានន័យថាទោះបីសេចក្តីថ្លែងការណ៍តូសបញ្ជាក់នូវភាពចាំបាច់ ដែលត្រូវពង្រឹងតួនាទីនៃការចូលរួមពីដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ដ៏ទូលំទូលាយនៅក្នុងការរៀបចំការអនុវត្ត និង ការវាយតម្លៃផែនការយុទ្ធសាស្ត្រជាតិរដ្ឋសភានិងអង្គការសង្គមស៊ីវិល ពុំត្រូវបានគេយកចិត្តទុកដាក់ជាសំខាន់ឡើយ ។ ប្រការនេះអនុញ្ញាតឱ្យរដ្ឋាភិបាលនិងម្ចាស់ជំនួយគេចវេសពីការត្រួតពិនិត្យពីសាធារណជន ។

នៅប្រទេសកម្ពុជា ទោះបីជាមានការប្តេជ្ញាចិត្តច្បាស់លាស់នៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងហ៊ាវីសក្នុងការពង្រឹងតួនាទីរបស់រដ្ឋសភានៅក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ និង ថវិកាជាតិយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានលើកឡើងតែពីការប្តេជ្ញាទូទៅចំពោះការពង្រឹងតួនាទីរបស់ភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់នៅក្នុងការធ្វើផែនការ និង ការអនុវត្តកម្មវិធីសហប្រតិបត្តិការអភិវឌ្ឍន៍តែប៉ុណ្ណោះ ពោលគឺមិនមែនផែនការ និង ថវិកាជាតិឡើយ^៧ ។

ដូចគ្នានេះដែរ ថ្វីបើដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ប្តេជ្ញាផ្តល់ព័ត៌មានទាន់ពេលវេលា ប្រកបដោយតម្លាភាព និងពេញលេញស្តីពីលំហូរមូលនិធិជំនួយដើម្បីឱ្យរដ្ឋាភិបាលជាដៃគូអាចបង្ហាញរបាយការណ៍ថវិកាពេញលេញជូនស្ថាប័ននីតិបញ្ញត្តិនិងប្រជាពលរដ្ឋរបស់ខ្លួនក្តី ក៏សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាលើកឡើងតែអំពីតម្លាភាព និងការទទួលខុសត្រូវលើជំនួយអភិវឌ្ឍន៍ផ្លូវការប៉ុណ្ណោះមិនមែនការទទួលខុសត្រូវលើថវិកាជាតិទាំងមូលឡើយ^៨ ។ប្រការនេះពុំបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមកលើលទ្ធផលនៃការអភិវឌ្ឍន៍ឡើយពីព្រោះជំនួយអភិវឌ្ឍន៍ផ្លូវការមានបរិមាណប្រមាណពាក់កណ្តាលនៃថវិកាជាតិកម្ពុជាតែ ប៉ុណ្ណោះ ។

២. ការវាស់វែងលទ្ធផលនៃការអភិវឌ្ឍ

គោលការណ៍នៃ ‘ការគ្រប់គ្រងដើម្បីលទ្ធផល’ បង្ហាញនូវភាពចាំបាច់ត្រូវមានការវាស់វែងដើម្បី ផ្តល់ព័ត៌មានដល់ការរៀបចំរបាយការណ៍ផ្តោតលើលទ្ធផល និងការវាយតម្លៃលើការអនុវត្តផែនការជាតិ ។ ដោយសារជាទូទៅរដ្ឋាភិបាលជាដៃគូ មានសមត្ថភាពទាបនោះគេត្រូវជ្រើសរើសយកសូចនាករផលប៉ះ ពាល់មួយចំនួនដែលអាចគ្រប់គ្រងបាន ។ ប៉ុន្តែជាទូទៅ រដ្ឋាភិបាលទទួលជំនួយមិនបានរៀបចំបង្កើត សូចនាករលទ្ធភាពនិងទិន្នផល (រយៈពេលមធ្យម) ឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់តាមដានវឌ្ឍនភាពដែល ជួយឱ្យខ្លួនអាចគ្រប់គ្រងលទ្ធផលនិងផលប៉ះពាល់បានកាន់តែប្រសើរឡើយ ។ ដូចបានលើកឡើងដោយ ដេវីដ ប៊ូត (David Booth) និង ហេនរី លូកា (Henry Lucas)^៥ (ODI: ២០០២, ទំព័រ ២៣) ដែលថា “ ទិន្នន័យនៃលទ្ធផលចុងក្រោយពុំមានសារៈប្រយោជន៍ច្រើនក្នុងការផ្តល់យោបល់ត្រឡប់បាន ឆាប់រហ័សអំពីការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ដែលចាំបាច់បំផុតសម្រាប់ការដកពិសោធរៀនសូត្រ និងការទទួលខុសត្រូវ ” ។

មានសូចនាករចំនួន៤៣សម្រាប់ធ្វើការពិនិត្យតាមដាន និងការវាយតម្លៃលើផែនការជាតិរបស់ ប្រទេសកម្ពុជា ។ ក្នុងនោះសូចនាករ ប្រហែល៣០ សុទ្ធសឹងជាសូចនាករលទ្ធផលចុងក្រោយ និងផលប៉ះពាល់ដែលភាគ ច្រើនត្រូវបានដកស្រង់ពីគោលដៅ អភិវឌ្ឍន៍សហប្រតិបត្តិការកម្ពុជា^៦ ។លទ្ធផល និងផលប៉ះពាល់ទាំងនេះ មានលក្ខណៈ ពិបាកក្នុងការសង្កេត ឬវាស់វែងនៅក្នុងរយៈពេលខ្លី និងពុំអាចចង្អុលបង្ហាញឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ពីឥទ្ធិពល នៃគោលនយោបាយជាក់លាក់ ឬការអនុវត្តណាមួយឡើយ ។

ទិន្នន័យនៃលទ្ធផលចុងក្រោយពុំមានសារៈប្រយោជន៍ ច្រើនក្នុងការផ្តល់យោបល់ត្រឡប់បានឆាប់រហ័សអំពីការ អនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ដែលចាំបាច់បំផុតសម្រាប់ការដកពិសោធរៀនសូត្រ និងការទទួលខុសត្រូវ ។

ការវាស់វែងប្រចាំឆ្នាំជាច្រើនមានលក្ខណៈទូលំទូលាយពេក ។ ឧទាហរណ៍ សូចនាករដែល វាស់វែងចំណាយសរុបប្រចាំឆ្នាំគិតជាភាគរយនៃផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប(GDP)មិនបានបង្ហាញទេថាតើ ថវិកាត្រូវបានចំណាយត្រឹមត្រូវនិងសមស្របបំផុតនោះ ។ ហេតុនេះសូចនាករទាំងនេះផ្តល់ជូនរដ្ឋាភិបាល នូវព័ត៌មានមិនគ្រប់គ្រាន់អំពីលទ្ធផលរបស់ផែនការជាតិក្នុងរយៈពេលមធ្យម ដើម្បីជួយឱ្យខ្លួនអាចកែ តម្រូវកម្មវិធី និងផែនការប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពឡើយ ។

លើសពីនេះទៅទៀត ក្នុងចំណោមសូចនាករតាមដាននិងវាយតម្លៃផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិទាំង ៤៣ មានសូចនាករតែ ១៦ ប៉ុណ្ណោះដែលអាចវាស់វែងបានដោយប្រើប្រាស់ទិន្នន័យដែលប្រមូលបានតាមរយៈការធ្វើអង្កេតតាម ដានប្រចាំឆ្នាំរបស់វិទ្យាស្ថានស្ថិតិជាតិ។ ការវាស់វែងលើសូចនាករ ២៧ ផ្សេងទៀតគឺត្រូវពឹងផ្អែកលើទិន្នន័យរដ្ឋបាលពីក្រសួងពាក់ព័ន្ធ^៧ ។ ប៉ុន្តែដោយសារប្រទេសក្រីក្រភាគច្រើនមានអភិបាលកិច្ចទន់ខ្សោយ នោះធ្វើឱ្យប្រព័ន្ធនៃទិន្នន័យរដ្ឋបាលពុំមានគុណភាពទេ។ នៅប្រទេសកម្ពុជាការអង្កេតតាមដានចំណាយសាធារណៈក្នុងវិស័យអប់រំ បង្ហាញថាបញ្ហាប្រឈមដ៏ធំមួយគឺការរក្សាទុកទិន្នន័យរដ្ឋបាលនៅមានភាពទន់ខ្សោយ^៨ ។

ទន្ទឹមនឹងមានក្របខ័ណ្ឌតាមដាន និងវាយតម្លៃផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិក៏ដោយ ក៏ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិខ្លួនឯងអះអាងថា នឹងមិនបដិសេធនូវភាពចាំបាច់ក្នុងការអនុវត្តវិធីសាស្ត្រដោយមានការចូលរួមសម្រាប់ការងារតាមដាននិងវាយតម្លៃច្បាស់លាស់នោះទេ។ វិធីសាស្ត្រថ្មីនិងប្រកបដោយការច្នៃប្រឌិត ដូចជា ប័ណ្ណពិន្ទុប្រជាពលរដ្ឋដែលដាក់ពិន្ទុលើការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនទៅលើការផ្លាស់ប្តូរនិងសេចក្តីពេញចិត្តលើបរិមាណ និង គុណភាពសេវាសាធារណៈនានាគប្បីប្រើប្រាស់ដើម្បីលើកកម្ពស់ការចូលរួម និង ប្រមូលមតិយោបល់ពីថ្នាក់មូលដ្ឋានដាក់ចូលទៅក្នុងការតាមដាន និងការវាយតម្លៃលើផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ^៩ ។ ប៉ុន្តែការអនុវត្តបែបនេះនៅមិនទាន់ពិនិត្យឃើញនៅឡើយ រីឯការទទួលយករបស់រាជរដ្ឋាភិបាលនូវមតិយោបល់របស់អង្គការសង្គមស៊ីវិលដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងរបាយការណ៍ វឌ្ឍនភាពប្រចាំឆ្នាំរបស់ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រនៅមានកម្រិតតិចតួចនៅឡើយ^{១០} ។

ប្រការដែលថាតើផែនការអភិវឌ្ឍន៍ជាតិមានកិច្ចដំណើរការចូលរួមយ៉ាងដូចម្តេច និង ប្រការដែលថាតើផែនការនេះពិចារណាមតិរបស់សង្គមស៊ីវិល និង ឆ្លើយតបទៅនឹងសេចក្តីត្រូវការរបស់ប្រជាជនក្រីក្រ និង កុម្មជនងាយរងគ្រោះបានកម្រិតណានោះ គឺជាការពិចារណាក្នុងកម្រិតមួយដែលសូចនាករសេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងប៉ារីសមិនអាចតាមដាននិងឆ្លើយបានឡើយ។

៣. ការពង្រឹងការទទួលខុសត្រូវ

គោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមកមានន័យថាម្ចាស់ជំនួយនិងប្រទេសជាដៃគូមានការទទួលខុសត្រូវលើលទ្ធផលអភិវឌ្ឍន៍។ ប៉ុន្តែបញ្ហាគន្លឹះចំពោះការទទួលខុសត្រូវគឺស្ថិតនៅលើចំណុចថាតើអ្នកណាតម្រូវឱ្យអ្នកណាមានការទទួលខុសត្រូវ។

បញ្ហាគន្លឹះចំពោះទំនួលខុសត្រូវគឺស្ថិតនៅលើចំណុចថាតើអ្នកណាតម្រូវឱ្យអ្នកណាមានការទទួលខុសត្រូវ។

មានការទទួលខុសត្រូវហើយសេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ បង្ហាញពីដែនកំណត់នៃការពង្រឹងការទទួលខុស
ត្រូវនៅពេលដែលភាគីអភិវឌ្ឍន៍ទាំងពីរឃ្នាំមើលគ្នាទៅវិញទៅមក។ រដ្ឋាភិបាលច្រើនតែបន្ទោសម្ចាស់
ជំនួយចំពោះការសម្របសម្រួលមិនបានល្អ និង ការប្រើជំនួយដើម្បីបម្រើផលប្រយោជន៍ខ្លួនឯងរីឯក្រុម
អ្នកផ្តល់ជំនួយចោទរដ្ឋាភិបាលអំពីអំពើពុករលួយ និង អភិបាលកិច្ចមិនល្អ។

ដើម្បីឱ្យការទទួលខុសត្រូវមានប្រសិទ្ធភាព និង ដើម្បីឱ្យជំនួយមានផលប៉ះពាល់កាន់តែច្រើន
ឡើងលើការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ វត្តមាន និង ការទទួលយកភាគីឯករាជ្យទីបីដែលមានតួនាទីតាមដាន
គឺមានលក្ខណៈសំខាន់ក្រៃលែង។ ដើម្បីបំពេញបន្ថែមលើការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមកនិងដើម្បី
ពង្រឹងការប្តេជ្ញាដែលធ្វើដោយម្ចាស់ជំនួយ និង រដ្ឋាភិបាលជាដៃគូពួកគេតប្តីត្រូវបានតាមដាននិងតម្រូវ
ឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវដោយប្រជាពលរដ្ឋជាអ្នកទទួលជំនួយ និង តំណាងរបស់ពួកគេ។

គោលការណ៍បំពេញបន្ថែមពីរមានសារៈសំខាន់ដើម្បីអោយការទទួលខុសត្រូវនេះមានប្រសិទ្ធភាពគឺ៖

- ១. ភាពជាម្ចាស់របស់ប្រទេស
- ២. ភាពជាម្ចាស់បែបប្រជាធិបតេយ្យ។

ភាពជាម្ចាស់របស់ប្រទេសមានន័យថា ប្រទេសជាដៃគូបំពេញតួនាទីដឹកនាំនៅក្នុងការរៀបចំ និង
ការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិរបស់ខ្លួន។ នេះជាប្រការសំខាន់ក្រៃលែងក្នុងការធានាឱ្យបានថាការ
ទទួលខុសត្រូវជាបឋមរបស់រដ្ឋាភិបាល គឺសំដៅលើប្រជាពលរដ្ឋរបស់ខ្លួន ពោលគឺ មិនមែនចំពោះម្ចាស់
ជំនួយទេ។ លើសពីនេះទៀត ប្រសិនបើរដ្ឋាភិបាលទទួលជំនួយមានការទទួលខុសត្រូវជាអចិន្ត្រៃយ៍ចំពោះ
ម្ចាស់ជំនួយ នោះម្ចាស់ជំនួយទាំងនោះនឹងមិនចាកចេញពីប្រទេសទេ ប៉ុន្តែ បែរធ្វើឱ្យប្រទេសនោះ
ពឹងផ្អែកលើជំនួយជារៀងរហូត។

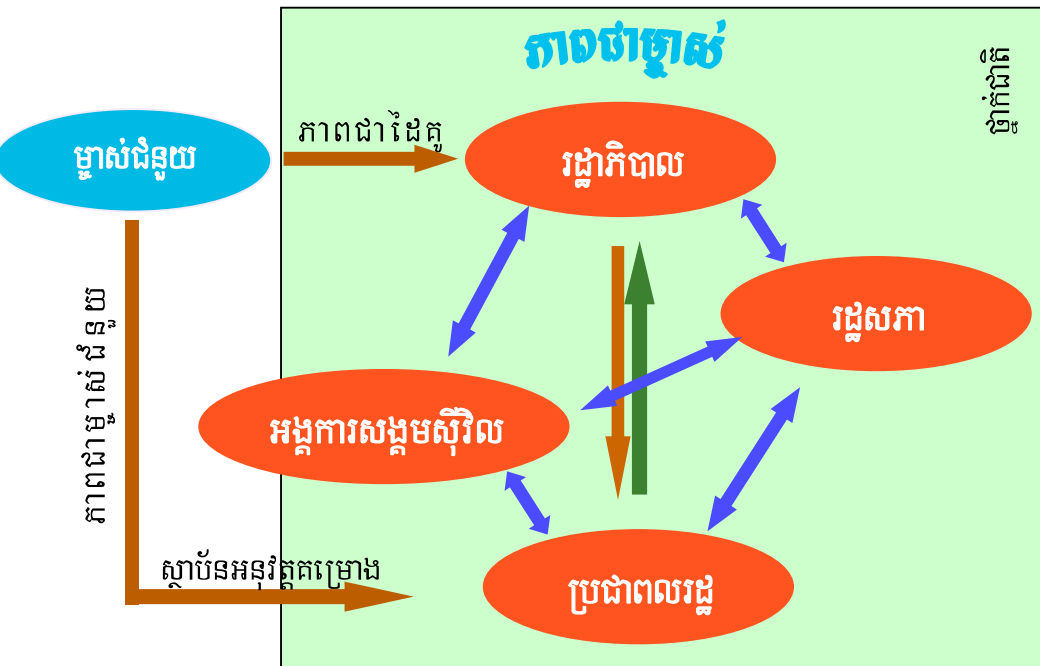
ភាពជាម្ចាស់បែបប្រជាធិបតេយ្យមានន័យថា រដ្ឋាភិបាលមានកាតព្វកិច្ចមិនត្រឹមតែចំពោះអ្នក
ផ្តល់ជំនួយប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែរដ្ឋា-
ភិបាល មានការទទួលខុសត្រូវ
យ៉ាងស្មោះត្រង់ចំពោះប្រជាជនថែម
ទៀតផង។ ជាគោលការណ៍រដ្ឋាភិ-
បាល (ដែលបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងដោយប្រជាពលរដ្ឋ) តប្តីត្រូវបម្រើផលប្រយោជន៍របស់ប្រទេសក៏ដូចជា

ការទទួលខុសត្រូវពិតប្រាកដតម្រូវឱ្យមានកិច្ចដំណើរការប្រកប
ដោយតម្លាភាពលទ្ធភាពទទួលបានព័ត៌មានចាំបាច់និងប្រជាពល
រដ្ឋដែល ត្រូវបានប្រគល់អំណាចឱ្យប្រើសិទ្ធិនិងសេរីភាពរបស់ខ្លួន
ដោយ សេរីនៅក្នុងសង្គម។

ប្រជាជនផងដែរ។ ហេតុនេះប្រជាពលរដ្ឋត្រូវបានសន្មតថាត្រូវទទួលសេវាអភិវឌ្ឍន៍ដែលចាំបាច់សម្រាប់ ពួកគេ និង សម្រាប់ការប្រមូលរូបសំខ្លួនត្រឡប់ទៅឱ្យរដ្ឋាភិបាលវិញនិងទាមទារឱ្យមានការកែលម្អសេវាកម្ម ទាំងឡាយ។ ប្រជាជនអាចតម្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលមានការទទួលខុសត្រូវលើជម្រើសនិងស្នាដៃគោលនយោ- បាយរបស់ខ្លួនដោយផ្ទាល់តាមរយៈអង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលតំណាងឱ្យមណ្ឌលបោះឆ្នោតរបស់ពួក គេ ឬ តាម រយៈរដ្ឋសភាដែលពួកគេបានបោះឆ្នោតជ្រើសតាំង។

រូប ២ ខាងក្រោមនេះបង្ហាញក្របខ័ណ្ឌនៃភាពជាម្ចាស់ដែលកំណត់ទំនាក់ទំនងចាំបាច់នៃ ការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងចំណោមភាគីអភិវឌ្ឍន៍ពាក់ព័ន្ធទាំងនៅក្នុងស្រុក និង អន្តរជាតិ។

រូប ២: ក្របខ័ណ្ឌអភិវឌ្ឍន៍ឆ្ពោះទៅកាន់ភាពជាម្ចាស់ប្រទេសបែបប្រជាធិបតេយ្យ

ការទទួលខុសត្រូវពិតប្រាកដ តម្រូវឱ្យមានកិច្ចដំណើរការប្រកបដោយតម្លាភាព លទ្ធភាពទទួល បានព័ត៌មានចាំបាច់ និងប្រជាពលរដ្ឋដែលត្រូវបានប្រគល់អំណាចឱ្យប្រើសិទ្ធិ និងសេរីភាពរបស់ខ្លួនដោយ សេរីនៅក្នុងសង្គម។

ដូច្នេះ តុល្យភាពអំណាចរវាងតួអង្គអភិវឌ្ឍន៍សំខាន់ៗ (ប្រជាពលរដ្ឋ អង្គការសង្គម ស៊ីវិល រដ្ឋសភានិង រដ្ឋាភិបាល) ក្នុងកម្រិតជាតិ គឺមានសារៈសំខាន់បំផុត។

រដ្ឋសភា

របាយការណ៍របស់កម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍សហប្រជាជាតិ (UNDP) (២០០៣) លើកឡើងថា របាយការណ៍តាមដានយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រប្រចាំផែនការជាតិ នា គប្បីត្រូវបានចាត់ទុកជាបឋម ថាជារបាយការណ៍ចំពោះប្រជាជាតិ និង ទីពឹង ចំពោះម្ចាស់ជំនួយ និង អ្នកផ្តល់ប្រាក់កម្ចី^{១១} ។ ដោយត្រូវ បានផ្តល់ភស្តុតាងដោយការសិក្សាមួយលើប្រទេសឧបទ្វីបអាហ្វ្រិកសហរ៉ាចំនួន ២៨ ដែលចូលរួមនៅ ក្នុងកិច្ចដំណើរការយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ អង្គការ GTZ (២០០៣) បានរកឃើញថា ការតាមដាន និង ការគ្រប់គ្រងសកម្មភាពរបស់ស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិ គឺជាមុខងារចម្បងមួយរបស់រដ្ឋសភា និង ត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃបណ្តាប្រទេសដែលបានសិក្សា^{១២} ។

ផែន (Pain) (២០០៣) ឆ្លើយឡើងថា “ នៅក្នុងបរិស្ថានប្រជាធិបតេយ្យពិតប្រាកដមួយ រដ្ឋសភា គប្បីទទួលបានបន្ទុកទាំងស្រុងលើការតាមដានយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ”^{១៣} ។ វាមានសារៈសំខាន់ជា ពិសេសនៅក្នុងការផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់លើប្រទេសទាំងឡាយដូចជា វៀតណាម កម្ពុជា និង យេម៉ែន ដែលនៅ ទីនោះ ផែនការជាតិត្រូវបានរំពឹងថាត្រូវបានពិភាក្សានិងឯកភាពដោយរដ្ឋសភា ។ គួរឱ្យស្តាយដោយការសិក្សាមួយរបស់អង្គការGTZ(២០០៣) ក៏បានរកឃើញផងដែរថាទោះបីជាមានតួ នាទីស្របច្បាប់ដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់នៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃប្រទេសដែលបានសិក្សាក្តីក៏រដ្ឋសភាក៏ម្រ អនុវត្តការត្រួតពិនិត្យ ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពណាស់ ។

មាត្រា ១២១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាចែងថា៖ “ សមាជិករាជរដ្ឋាភិបាលត្រូវទទួលខុសត្រូវរួមគ្នា ចំពោះរដ្ឋសភាលើគោលនយោបាយរួមរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ” ។^{១៤} ប៉ុន្តែ ក្របខ័ណ្ឌរបាយការណ៍ស្តីពីការ តាមដាន និងការវាយតម្លៃទៅលើផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ (យុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ កម្ពុជា) មិនបានកំណត់ទេថាតើរបាយការណ៍នេះត្រូវរៀបចំជូនអ្នកណា និង ត្រូវមានការទទួលខុសត្រូវ ចំពោះអ្នកណា ផ្ទុយទៅវិញ ឯកសារនេះបំពេញមុខងាររបាយការណ៍របស់រាជរដ្ឋាភិបាលជូនកិច្ចប្រជុំ គ្រប់គ្រងជំនួយប្រចាំឆ្នាំរវាងរាជរដ្ឋាភិបាល និង សហគមន៍ម្ចាស់ជំនួយទៅវិញ^{១៥} ។

ដោយត្រូវបានបញ្ជាក់អះអាងដោយរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ស្តីពីវឌ្ឍនភាពនៃ ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិក្នុងឆ្នាំ ២០០៦ របាយការណ៍នេះថែមទាំងត្រូវបានចាត់ទុកជា ‘ស្ថានភាពនៃកំណត់ត្រាប្រចាំឆ្នាំរបស់ប្រទេសជាតិនិងឯកសារជំហររបស់រដ្ឋាភិបាល សម្រាប់វេទិកា សហប្រតិបត្តិការអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា’^{១៦} ទៀតផង ដែលជាវេទិការបស់រាជរដ្ឋាភិបាល-ម្ចាស់ជំនួយ

សម្រាប់ការពិនិត្យមើលកិច្ចអភិវឌ្ឍន៍ និង គៀងគរជំនួយ ។

ប្រការនេះមានន័យថារដ្ឋសភា ដែលបានអនុម័តផែនការជាតិ មិនបានទទួលរាយការណ៍ ជាផ្លូវការពីរាជរដ្ឋាភិបាល ឬ មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យតម្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលមានការទទួលខុសត្រូវលើ រាយការណ៍នេះទេ ។ ម្ចាស់ជំនួយគួរជួយសម្រួលការកែលម្អនានានៅក្នុងអភិបាលកិច្ចនិងជំនះឱ្យបាននូវ កង្វះឆន្ទៈនយោបាយសម្រាប់កំណែទម្រង់ ។ ប៉ុន្តែ ទោះបីជាមានការប្តេជ្ញារបស់ពួកគេចំពោះការខិតខំ ឆ្ពោះទៅកាន់ភាពជាម្ចាស់របស់ប្រទេសក្តី ក៏សហគមន៍អ្នកផ្តល់ជំនួយច្រើនតែមើលរំលងការពង្រឹងប្រព័ន្ធ អភិបាលកិច្ចក្នុងស្រុក ។ លើសពីនេះទៀត សហគមន៍អ្នកផ្តល់ជំនួយថែមទាំងធ្វើឱ្យរចនាសម្ព័ន្ធមាន ស្រាប់របស់ប្រទេសបាត់បង់សមត្ថភាពទៀតផងដោយទាមទារការទទួលខុសត្រូវដោយផ្ទាល់ពីរដ្ឋាភិបាល ជា ដៃគូ ជាងការប្រើយន្តការអភិបាលកិច្ចក្នុងស្រុកមានស្រាប់ ។

អង្គការសង្គមស៊ីវិល

ខណៈដែលលើកឡើងពីតួនាទីដ៏សំខាន់របស់រដ្ឋសភាក្នុងឋានៈជាអ្នកប្រើប្រាស់ដ៏សំខាន់មួយនៃ ព័ត៌មានតាមដានឯកសារយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ រាយការណ៍លើសពីតួលេខរបស់ធនាគារ ពិភពលោក(២០០៦)^{១៧} បានធ្វើការកត់សម្គាល់ថា រដ្ឋសភានៅក្នុងប្រទេសជាច្រើនដែលមានយុទ្ធសាស្ត្រ កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ជាទូទៅមិនមានលទ្ធភាពបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពលើស្ថាប័ន នីតិប្រតិបត្តិឡើយ ដោយសារសមត្ថភាពដ៏ទាបរបស់ខ្លួននិងកង្វះការគាំទ្រពីបុគ្គលិកវិភាគនិងស្រាវជ្រាវ ។ ហេតុនេះ ក្រុមសង្គមស៊ីវិលត្រូវបានគេមើលឃើញថាជាប្រភពនៃជំនាញនានាសម្រាប់ជួយរដ្ឋសភា ។

អង្គការសង្គមស៊ីវិលឯករាជ្យនានា ដូចជា អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ប្រព័ន្ធសារព័ត៌មាន គ្រឹះស្ថានសិក្សា និង គ្រឹះស្ថានស្រាវជ្រាវនានា គប្បីមានសិទ្ធិនិងអាចតាមដានផែនការជាតិនៅក្នុងកម្រិត ប្រទេស ។ គេកត់សម្គាល់ថានៅក្នុងការតាមដានប្រភេទខ្លះ អង្គការសង្គមស៊ីវិលច្រើនតែអាចធ្វើបានល្អ ជាង និង មានប្រសិទ្ធភាពជាងរដ្ឋាភិបាល ជាពិសេសនៅក្នុងអភិក្រមខាងគុណភាពនានា ដូចជាការវាយ តម្លៃភាពក្រីក្រដោយមានការចូលរួម ការអង្កេតលើការពេញចិត្តចំពោះការផ្តល់សេវាកម្ម និង ចំណុះរាយការណ៍ ពលរដ្ឋ^{១៨} ។

ទន្ទឹមគ្នានឹងការប្តេជ្ញាប្រឹងប្រែងឆ្ពោះទៅកាន់កិច្ចដំណើរការដែលមានការចូលរួម និង តម្លាភាព ការពង្រឹងសមត្ថភាពតាមដាននិងវាយតម្លៃរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិល គឺចាំបាច់សម្រាប់ការតាមដាន ឯករាជ្យលើស្ថាប័នរបស់រដ្ឋាភិបាលប្រៀបនឹងគោលដៅចង់បាននៃផែនការជាតិ^{១៩} ។ ប្រការនេះត្រូវរាប់

បញ្ចូលមតិយោបល់ផ្សេងៗរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិល ដូចដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយរបាយការណ៍ ហួសពីតួលេខរបស់ធនាគារពិភពលោក (២០០៦, ទំព័រ ៨៨) ។

នៅដើមទសវត្សរ៍ ១៩៩០ អ៊ុនតាក់ (UNTAC) និង ម្ចាស់ជំនួយព្យាយាមជម្រុញការងារឡើង នៃសង្គមស៊ីវិលកម្ពុជា ដែលជាធម្មតាត្រូវបានចាត់ទុកថាជាអង្គការផ្លូវការមួយក្រុមដែលអាចធ្វើចលនា និងតំណាងឱ្យប្រជាជន និង តម្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលមានការទទួលខុសត្រូវ ... ក្នុងកម្រិតមួយ អង្គការមិនមែន រដ្ឋាភិបាលបែបនេះត្រូវបានផ្តល់តួនាទីមួយនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការគោលនយោបាយ ថ្វីបើសិទ្ធិរបស់ពួកគេដែលត្រូវពិគ្រោះយោបល់អំពីនីតិកម្ម និងគោលនយោបាយនៅពឹងផ្អែកយ៉ាងច្រើន លើការគាំទ្រពីអន្តរជាតិ របស់ខ្លួន ។

អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមានការរុញ ក្នុងការធ្វើយុទ្ធនាការលើបញ្ហានយោបាយនានាដូចជា ការប្រហារជីវិតក្រៅច្បាប់លើអ្នកប្រឆាំងនយោបាយ ដែលជាញឹកញាប់ច្រើនតែទុកកិច្ចការនេះឱ្យ សហភាពអន្តរជាតិ ។ នៅទីណាដែលអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលបានចូលរួមក្នុងការតវ៉ានៅកម្រិតមូលដ្ឋាន ពួកគេទទួលបានការគ្រោមកំហែង ហើយសកម្មជនរបស់ពួកគេត្រូវបានចាប់ខ្លួន ។ ដូច្នេះ ថ្វីបើរដ្ឋាភិបាល ហាក់បីដូចជាសុខចិត្តទទួលយកឱវាទបច្ចេកទេសពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្តី ក៏រដ្ឋាភិបាលបានប្រឆាំង ការអនុញ្ញាតឱ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលប្រកាន់យកតួនាទីមួយជាអ្នកធ្វើចលនាមតិសាធារណៈ ។

ប្រភព: កាហ្វឺលីន ហ្គីស៍ (Caroline Hughes) និង ទីម ខុនវ៉េ (Tim Conway) (odi: ខែ មករា ២០០៤) ។ យល់ដឹងអំពីការផ្លាស់ប្តូរនយោបាយដែលទ្រទ្រង់ប្រជាជនក្រីក្រ: កិច្ចដំណើរការគោលនយោបាយនៅកម្ពុជា ។

អង្គការសង្គមស៊ីវិលធ្វើអន្តរាគមន៍ដើម្បីផ្តល់ឱកាសឱ្យប្រជាពលរដ្ឋបានចូលរួមនិងតម្រូវឱ្យរដ្ឋ - ភិបាលរបស់ខ្លួនមានការទទួលខុសត្រូវ ដោយផ្ទាល់ដោយខ្លួនឯង ឬ មួយតាមរយៈតំណាងរបស់ខ្លួន ពោលគឺអង្គការសង្គមស៊ីវិលទាំងឡាយ ឬ រដ្ឋសភា ។ សំណួរអំពីភាពជាតំណាងនិងនិព្វានកុលភាពរបស់ អង្គការសង្គមស៊ីវិលត្រូវបានលើក ឡើងជាញឹកញាប់ ។ ប៉ុន្តែតាមនិយមន័យ អង្គការសង្គមស៊ីវិលគឺជា “អង្គការ និងរចនាសម្ព័ន្ធទាំងអស់ដែលមិនមែនជាទីផ្សារ និង មិនមែនរដ្ឋដែលនៅក្នុងនោះ ប្រជាជនចងក្រងគ្នា ដើម្បីដើរតាមគោលដៅនិងឧត្តមគតិរួមគ្នា”^{២០} ។ ដូច្នេះអង្គការសង្គមស៊ីវិលកំពុងតំណាងឱ្យសមាជិកភាព

និង មណ្ឌលសភារបស់ខ្លួនហើយពួកគេមាននិរ្យានុកូលភាពដោយសារវាគឺជាសិទ្ធិរបស់ប្រជាជនក្នុងការធ្វើចលនានិងចងក្រងជាសមាគមនៅក្នុងចំណោមពួកគេ^{២១} ។

ពលរដ្ឋ/សហគមន៍

ផ្អែកលើទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្ស ពលរដ្ឋគឺជាអ្នកកាន់កាប់សិទ្ធិដែលត្រូវការពារដោយបញ្ញត្តិនៃច្បាប់ដើម្បីធ្វើយ៉ាងណាឱ្យសេចក្តីត្រូវការរបស់ពួកគេត្រូវបានបំពេញ រីឯរដ្ឋាភិបាលគឺជាអ្នករែកពន់សិទ្ធិដែលត្រូវតែសម្រេចឱ្យបាននូវកាតព្វកិច្ចដ៏ចាំបាច់នេះ ។ នៅក្នុងសង្គមប្រជាធិបតេយ្យមួយពលរដ្ឋត្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលខ្លួនមានការទទួលខុសត្រូវ ដោយបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរបស់ខ្លួននៅក្នុងការបោះឆ្នោតឡើងទាត់ ។

នៅកម្ពុជា ពលរដ្ឋបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ និងតំណាងនៅក្នុងរដ្ឋសភា ។ ក្រោយពេលជាប់ឆ្នោត គេរំពឹងថាថ្នាក់ដឹកនាំរាជរដ្ឋាភិបាលនឹងបង្កើតគោលនយោបាយនានារៀបចំកម្មវិធី និង ធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត ដោយអនុលោមតាមមតិសាធារណៈ ឬ យ៉ាងហោចណាស់ដោយផ្អែកលើសេចក្តីត្រូវការជាក់ស្តែងរបស់ប្រជាជន ។ ប៉ុន្តែ ការចូលរួមនយោបាយតាមរយៈការបោះឆ្នោតនៅក្នុងការបោះឆ្នោតនានា ផ្តល់ជូនប្រជាពលរដ្ឋនូវឱកាសផ្តល់យោបល់ត្រឡប់ និងមានឥទ្ធិពលតិចតួចលើ អ្នកធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត^{២២} ។

ត្រាស់ម៉ុងតឺ (Trasmonte Jr) (ឯកសារបទបង្ហាញ, ២០០៤) អះអាងថា “ប្រជាជនដែលជីវិតរបស់ខ្លួនរងផលប៉ះពាល់ពីសេចក្តីសម្រេចចិត្តមួយត្រូវតែចូលរួមក្នុងកិច្ចដំណើរការដែលឈានទៅដល់សេចក្តីសម្រេចចិត្តនោះ ”^{២៣} ។ អ្នកប្រើសេវានិងអ្នកដែលនឹងប្រើសេវាដែលមានចំណាប់អារម្មណ៍លើសេវានិងគុណភាពសេវាកម្មត្រូវអនុញ្ញាត និងលើកទឹកចិត្តឱ្យបំពេញតួនាទីដ៏ធំមួយនៅក្នុងការតាមដានការផ្តល់សេវាទាំងនោះ^{២៤} ។

ប្រជាជនដែលរងផលប៉ះពាល់ពីសេចក្តីសម្រេចចិត្តមួយត្រូវតែចូលរួមក្នុងកិច្ចដំណើរដែលឈានទៅដល់សេចក្តីសម្រេចចិត្តនោះ ។

របាយការណ៍អភិវឌ្ឍន៍របស់ធនាគារពិភពលោក ឆ្នាំ ២០០១ សន្និដ្ឋានថា “តាមទស្សនៈរបស់ប្រជាជនក្រីក្រនៅក្នុងពិភពលោកទាំងមូល គេឃើញមានវិបត្តិនៅក្នុងអភិបាលកិច្ច ។ ស្ថាប័នរដ្ឋ... ច្រើនតែមិនអើពើ ឬ មិនមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះប្រជាជនក្រីក្រ ។ របាយការណ៍នេះថែមទាំងលើកឡើងយ៉ាងលម្អិតនូវភាពក្រអើតក្រទម និង វិសមភាពដែលប្រជាជនក្រីក្រជួបប្រទះ ”^{២៥} ។

ការប្រមូលច្រើនត្រូវបានលើកឡើង នៅជុំវិញបញ្ហាប្រឈមនានាចំពោះការពាក់ព័ន្ធសហគមន៍ នៅក្នុងការតាមដានការផ្តល់សេវា ឬ ផែនការជាតិ ដូចជាកិច្ចដំណើរការនានា និង សមត្ថភាពសហគមន៍ ។ ប៉ុន្តែ ឧបករណ៍ងាយៗត្រូវបានគេអភិវឌ្ឍរួចហើយដើម្បីជួយសម្រួលដល់ទំនាក់ទំនងនេះ ឧទាហរណ៍ ការវាយតម្លៃភាពក្រីក្រដោយមានការចូលរួម ការធ្វើអង្កេតទៅលើការពេញចិត្តនៃការផ្តល់សេវា និង ប័ណ្ណរាយការណ៍ពលរដ្ឋ ។ ឧបករណ៍ងាយៗទាំងនេះជួយផ្តល់រូបភាពនៃការពិតជាក់ស្តែងនៅមូលដ្ឋាន ។

នៅប្រទេសកម្ពុជា របាយការណ៍ដាក់ពិន្ទុរបស់ពលរដ្ឋ (CRR) ប្រើយោបល់ត្រឡប់សមូហភាព ជាប្រព័ន្ធពិប្រជាពលរដ្ឋដើម្បីវាយតម្លៃលើការពេញចិត្តរបស់ប្រជាជនជាមួយនឹងសេវាកម្មសង្គម និង កិច្ចការអភិបាលកិច្ចផ្សេងទៀត និង ដើម្បីទាមទារការទទួលខុសត្រូវសាធារណៈឱ្យបានកាន់តែច្រើន ឡើង^{២៦} ។ ខុសពីបទពិសោធន៍អន្តរជាតិដទៃទៀតដែលមានគំនិតផ្តួចផ្តើមស្របគ្នា (ដូចជាប័ណ្ណរបាយ ការណ៍របស់ឥណ្ឌូនិងហ្វីលីពីនជាដើម) គំរូរបាយការណ៍ដាក់ពិន្ទុរបស់ពលរដ្ឋកម្ពុជាគឺជាប័ណ្ណមួយដែល មាន លក្ខណៈក្នុងស្រុក ដែលនៅក្នុងនោះ ប្រជាពលរដ្ឋខ្លួនឯងបង្កើត ចងក្រង និង ចាត់វិធានការលើលទ្ធផលនៃ របាយការណ៍ដាក់ពិន្ទុរបស់ពលរដ្ឋ ។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃប្រទេសកម្ពុជាចែងផងដែរអំពីវេទិកាសាធារណៈប្រចាំឆ្នាំមួយដែលមានឈ្មោះថា ‘សមាជ ជាតិ’ ។ វេទិកានេះគប្បីអនុញ្ញាតនិងជួយឱ្យប្រជាពលរដ្ឋជ្រាបដោយផ្ទាល់អំពីកិច្ចការផ្សេងៗ ដែលជាប្រយោជន៍ជាតិ និងលើកបញ្ហា និងសំណូមពរជូនរដ្ឋអំណាចដើម្បីដោះស្រាយ^{២៧} ។ សមាជនេះត្រូវ អនុម័តនិងដាក់ជូននូវអនុសាសន៍នានាទៅព្រឹទ្ធសភា រដ្ឋសភា និង រាជរដ្ឋាភិបាលដើម្បីពិចារណា ។ សមាជនេះគប្បីប្រព្រឹត្តទៅរៀងរាល់ឆ្នាំក្រោមព្រះរាជអធិបតីភាពនៃព្រះមហាក្សត្រ និងតាមការកោះ អញ្ជើញរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ។ ប៉ុន្តែ យន្តការនេះមិនដំណើរការទេដោយសារបញ្ហាអភិបាល កិច្ច និង ដំណើរការដ៏ទន់ខ្សោយនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ហើយសហគមន៍អ្នកផ្តល់ជំនួយមិនដែលព្យាយាម ជម្រុញយន្តការ នេះឡើយ ។

៤. បរិស្ថានអំណោយផល

ដើម្បីធ្វើឱ្យការប្តេជ្ញាអាចត្រូវបានតាមដាននិងប្រតិបត្តិបាន សេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងប៉ារីសកត់ សម្គាល់សារៈសំខាន់នៃតម្លាភាពនៅក្នុងការប្រើធនធានអភិវឌ្ឍន៍ ។ ម្ចាស់ជំនួយប្តេជ្ញាផ្តល់ព័ត៌មានទាន់ ពេលវេលា ប្រកបដោយតម្លាភាព និង ពេញលេញអំពីលំហូរជំនួយ ដើម្បីជួយឱ្យរដ្ឋាភិបាលជាដៃគូអាច បង្ហាញរបាយការណ៍ថវិកាពេញលេញជូនស្ថាប័ននីតិបញ្ញត្តិ និងប្រជាពលរដ្ឋរបស់ខ្លួន ។

លទ្ធភាពទទួលបានព័ត៌មានគឺជាគន្លឹះចំពោះការតាមដាននិងការត្រួតពិនិត្យ ហើយតម្លាភាពគឺ ជាការធ្វើឱ្យព័ត៌មានចាំបាច់មានលក្ខណៈអាចរកបាន និងអាចទទួលបានដោយភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ រួម ទាំងសាធារណៈជនទូទៅផងដែរ។ វាក៏ជាប្រការសំខាន់ដែលត្រូវកត់សម្គាល់ថា ‘ការអាចរកបាន’ មិន មែនធានាបាននូវ ‘លទ្ធភាពទទួលបាន’ ទេ។ ដោយសារកិច្ចការរបស់រដ្ឋាភិបាលគឺជាកិច្ចការសាធារណៈ ពោលគឺ ការប្រើប្រាស់ធនធានសាធារណៈដើម្បីផលិតទំនិញនិងសេវាសាធារណៈដើម្បីប្រើប្រយោជន៍ សាធារណៈ ប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន។ ឧទាហរណ៍ រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាចែងថា “ សមាជ ជាតិបើកឱ្យប្រជាពលរដ្ឋប្រើប្រាស់ដោយផ្ទាល់ អំពីកិច្ចការផ្សេងៗ ដែលជាប្រយោជន៍ជាតិ ” ^{២៨} ។

លើសពីនេះទៀត វាមិនគ្រប់គ្រាន់ទេសំរាប់អាជ្ញាធរដែលគ្រាន់តែធ្វើឱ្យព័ត៌មានអាចរកបាននិងអាច ទទួលបានតាមសំណើ។ ព័ត៌មានត្រូវតែធ្វើឱ្យមានលក្ខណៈជូនប្រជាពលរដ្ឋបានដោយមិនចាំបាច់ត្រូវមាន ការស្នើសុំឡើយ។ ប្រការនេះក៏មានន័យផងដែរថាព័ត៌មានគប្បីត្រូវធ្វើឱ្យអាចរកបានក្នុងទម្រង់មួយដែល អាចទទួលបាននិងយល់បាន។

II. អនុសាសន៍

ជារួម គោលការណ៍នៃសេចក្តីផ្តើមការណ៍ក្រុងប៉ារីសអំពីការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមក និង ការគ្រប់គ្រងដើម្បីលទ្ធផល តម្រូវឱ្យមានសមាសភាពបួន ពោលគឺ ការប្តេជ្ញា ការវាស់វែង ការប្រតិបត្តិ និង បរិស្ថានអំណោយផល ដើម្បីធ្វើឱ្យការទទួលខុសត្រូវពិតជាមានប្រសិទ្ធភាព។ ប៉ុន្តែកិច្ចប្រឹងប្រែងត្រូវ តែបន្តធ្វើដើម្បីអនុវត្តប្រព័ន្ធប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ដើម្បីវាយតម្លៃលទ្ធផលអភិវឌ្ឍន៍ និង ពង្រឹង ការទទួលខុសត្រូវ។

១. ការប្តេជ្ញានិងការវាស់វែងចាំបាច់ត្រូវមានលក្ខណៈប្រតិបត្តិការ និង ប្រាកដប្រជានៅក្នុងកម្រិតជាតិ

ជាធម្មតា គំនិតផ្តួចផ្តើមពិភពលោកមួយចំនួនបង្កើតសូចនាករនិងគោលដៅសម្រាប់វាស់វែង ផលប៉ះពាល់រយៈពេលវែង ដែលប្រទេសនានាជាទូទៅអនុម័តសម្រាប់គោលបំណងនិងកិច្ចប្រឹងប្រែង អភិវឌ្ឍន៍របស់ខ្លួនផ្ទាល់។ ប៉ុន្តែ ទិន្នន័យលទ្ធផលចុងក្រោយពុំផ្តល់នូវយោបល់ត្រឡប់ឆាប់រហ័សអំពី ស្នាដៃនៃឯកសារយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រដែលអាចជួយឱ្យមានការកែលម្អ ការតាមដាន និង គោលនយោបាយប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពឡើយ។ ក្របខ័ណ្ឌតាមដានផែនការជាតិ (យុទ្ធសាស្ត្រកាត់

បន្ថយ ភាពក្រីក្រ) គប្បីផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់កាន់តែច្រើនលើស្វែងរកធនធានតុល្យនិងទិន្នផល ដែលអនុញ្ញាតឱ្យរដ្ឋាភិបាលតាមដានលទ្ធផលភ្លាមៗដែលចាំបាច់ដើម្បីសម្រេចបានលទ្ធផល និងផល ចំពោះ ដែលចង់បាន ។

អភិក្រមមានការចូលរួមក៏គប្បីត្រូវបានប្រើផងដែរដើម្បីផ្តល់ព័ត៌មានឱ្យបានកាន់តែប្រសើរឡើង ដល់ការតាមដាន ជាពិសេស ដើម្បីយល់ដឹងពីផលចំពោះនៃគោលនយោបាយលើប្រជាជននៅមូលដ្ឋាន រួមទាំងប្រជាជនដែលស្ថិតក្នុងស្ថានភាពលំបាកបំផុតផងដែរ ។

២. ប្រជាពលរដ្ឋ - ដោយផ្ទាល់ ឬ តាមរយៈអង្គការសង្គមស៊ីវិល និង រដ្ឋសភា - ត្រូវតែមាន លទ្ធភាពតម្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលនិងម្ចាស់ជំនួយមានការទទួលខុសត្រូវលើលទ្ធផលអភិវឌ្ឍន៍

គំនិតនៃការទទួលខុសត្រូវទៅវិញទៅមក មិនគប្បីសំដៅតែលើគោលការណ៍ដែលថារដ្ឋាភិបាល និង ម្ចាស់ជំនួយត្រូវមានការទទួលខុសត្រូវលើលទ្ធផលអភិវឌ្ឍន៍ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវតែកំណត់ឱ្យច្បាស់ លាស់ថាតើពួកគេមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះអ្នកណា ។ ម្ចាស់ជំនួយ និងរដ្ឋាភិបាលជាដៃគូគឺជាអ្នករៀប ចំគោលនយោបាយជាអ្នកធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត និង ជាអ្នកអនុវត្តកម្មវិធី ។ ដូច្នោះ ស្ថាប័នទាំងពីរគប្បី តម្រូវ ឱ្យទទួលខុសត្រូវលើលទ្ធផលនៃការប្តេជ្ញា ជម្រើសគោលនយោបាយ និង សកម្មភាពរបស់ខ្លួន ដោយប្រជាពលរដ្ឋ និង តំណាងរបស់ពួកគេ ដូចជា អង្គការសង្គមស៊ីវិល និង រដ្ឋសភាជាដើម ។

៣. រដ្ឋាភិបាលគប្បីមានការទទួលខុសត្រូវជាបឋមចំពោះប្រជាពលរដ្ឋនិងរដ្ឋសភារបស់ខ្លួន ជាជាង ចំពោះសហគមន៍អ្នកផ្តល់ជំនួយ

ម្ចាស់ជំនួយត្រូវបានសន្មតថា ធ្វើការក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីជួយស្រោចស្រង់ ប្រជាជនក្រីក្រនិងអ្នកដែលងាយរងគ្រោះឱ្យរួចផុតពីភាពក្រីក្រ និង ដើម្បីផ្តល់អំណាចឱ្យប្រទេស អាចប្រកាន់យកតួនាទីដឹកនាំលើកិច្ចអភិវឌ្ឍន៍របស់ខ្លួនដោយខ្លួនឯង ។ ក្នុងន័យនេះសហគមន៍អ្នកផ្តល់ ជំនួយ មិនគប្បីទាមទារការទទួលខុសត្រូវច្រើនពីរដ្ឋាភិបាលដៃគូទេ ប៉ុន្តែ ផ្ទុយទៅវិញ គប្បីលើកទឹកចិត្ត ឱ្យរដ្ឋាភិបាល គោរព និងមានការទទួលខុសត្រូវជាបឋម ចំពោះម្ចាស់ឆ្នោតរបស់ខ្លួន ។

ជោគជ័យនៃបេសកកម្មរបស់ម្ចាស់ជំនួយ គប្បីត្រូវបានរាប់នៅពេលដែលប្រទេសជាដៃគូអាច ប្រកាន់យកភាពជាអ្នកដឹកនាំលើរបៀបវារៈអភិវឌ្ឍន៍របស់ខ្លួនតាមវិធីប្រជាធិបតេយ្យដ៏ពិតប្រាកដមួយ ដែលនៅក្នុងនោះ ប្រជាពលរដ្ឋ និង តំណាងរបស់ពួកគេត្រូវបានផ្តល់អំណាច ។

៤. ម្ចាស់ជំនួយគប្បីបំពេញតួនាទីជាអ្នកសម្របសម្រួលនិងស្ថាបត្យករនៃប្រព័ន្ធអភិបាលកិច្ចប្រជាធិបតេយ្យរបស់ប្រទេសជាដៃគូ

សហគមន៍ម្ចាស់ជំនួយមិនគប្បីព្យាយាមបង្កើតជាថ្មីនូវប្រព័ន្ធអភិបាលកិច្ចដែលដកអំណាច ឬ រហូតដល់ធ្វើឱ្យអសមត្ថភាពដល់រចនាសម្ព័ន្ធអភិបាលកិច្ចក្នុងស្រុកមានស្រាប់ និង ទុកឱ្យប្រទេសពឹងផ្អែកលើជំនួយនោះទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញពួកគេគប្បីប្រើយន្តការទាំងនេះដើម្បីពង្រឹងការទទួលខុសត្រូវចំពោះប្រជាពលរដ្ឋ ។ ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់ជំនួយគប្បីលើកទឹកចិត្តឱ្យមានការកោះប្រជុំ ‘សមាជជាតិ’ ដែលបានគិតមុនដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាដើម្បីផ្តល់នូវវេទិកាមួយសម្រាប់ឱ្យប្រជាពលរដ្ឋតម្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលមាន ការទទួលខុសត្រូវ ។

លើសពីនេះទៀត ម្ចាស់ជំនួយមិនគ្រាន់តែចាំបាច់ត្រូវធ្វើការងារក្នុងភាពជាដៃគូតែជាមួយរដ្ឋាភិបាលប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែ ថែមទាំងជាមួយរដ្ឋសភានិងអង្គការសង្គមស៊ីវិលទៀតផង ។ ម្ចាស់ជំនួយគប្បីពង្រឹងអភិបាលកិច្ចប្រទេសតាមរយៈយុទ្ធសាស្ត្រនៃការពង្រឹងសមត្ថភាពនៃភាគីពាក់ព័ន្ធសំខាន់ៗទាំងអស់រួមទាំងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និង រដ្ឋសភា ។

៥. អង្គការសង្គមស៊ីវិលគប្បីត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាជាដៃគូគន្លឹះរបស់រដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការគោលនយោបាយ

ដើម្បីជួយឱ្យអង្គការសង្គមស៊ីវិលអាចបំពេញតួនាទីប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពពេញលេញ ក្នុងការតាមដានគោលនយោបាយ និង ការអនុវត្តគោលនយោបាយ អង្គការសង្គមស៊ីវិលចាំបាច់ត្រូវទទួលស្គាល់ថាជាដៃគូគន្លឹះដែលមានតួនាទីច្បាស់លាស់នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការគោលនយោបាយ ។ លើសពីនេះទៀត គ្រប់កិច្ចដំណើរការទាំងអស់ត្រូវតែមានតម្លាភាព ហើយព័ត៌មានចាំបាច់ត្រូវតែធ្វើឱ្យមានលក្ខណៈអាចរកបានជាសាធារណៈ និង អាចទទួលបានចំពោះសាធារណៈជន ។

៦. រដ្ឋាភិបាលគប្បីបើកទូលាយចំពោះការចូលរួម និង ការត្រួតពិនិត្យជាសាធារណៈ

ដើម្បីឱ្យរដ្ឋាភិបាលប្រកាន់យកភាពដឹកនាំប្រកបដោយប្រជាធិបតេយ្យលើកិច្ចដំណើរការអភិវឌ្ឍដើម្បីជាអត្ថប្រយោជន៍របស់ប្រជាជនដែលខ្លួនតំណាងឱ្យ រដ្ឋាភិបាលគប្បីស្តាប់និងគិតគូរដល់មតិយោបល់របស់ប្រជាជន ។ រដ្ឋាភិបាលគប្បីបើកទូលាយចំពោះយោបល់ត្រឡប់ និងការត្រួតពិនិត្យពីប្រជាជនលើ

ជម្រើសគោលនយោបាយ និង សកម្មភាពរបស់ខ្លួនដើម្បីឱ្យរដ្ឋាភិបាលអាចតម្រង់ទិសការដឹកនាំ របស់ខ្លួនឡើងវិញឆ្ពោះទៅកាន់ការអភិវឌ្ឍប្រទេស និង ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។ រដ្ឋាភិបាលក៏តប្បី គោរពម្ចាស់ឆ្នោតផងដែរតាមរយៈតំណាងរបស់ពួកគេពោលគឺសមាជិករដ្ឋសភានិង អង្គការសង្គមស៊ីវិល ។

^១ Action Aid: ធ្វើឱ្យជំនួយមានគុណនេយ្យភាពនិងប្រសិទ្ធភាព: ផែនការដប់ចំណុចរបស់អង្គការ Action Aid សម្រាប់ កំណែទម្រង់ជំនួយពិភពលោក ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៧, ទំព័រ ៨ ។

^២ អង្គការ OECD ២០០៥: វេទិកាជាន់ខ្ពស់: សេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងហ៊ីរ៉ូស្តិកាប្រសិទ្ធភាពជំនួយ, ទំព័រ ៨ ។

^៣ ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (២០០៦) ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍នៃរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និង ដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ស្តីពីការលើកកម្ពស់ ប្រសិទ្ធភាពជំនួយ, ទំព័រ ៥ ។ ភ្នំពេញ ។

^៤ ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (២០០៦) ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍នៃរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និង ដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ស្តីពីការលើកកម្ពស់ ប្រសិទ្ធភាពជំនួយ, ទំព័រ ៥ ។ ភ្នំពេញ ។

^៥ ដេវីដ ប៊ូត (David Booth) និង ហែនរី លូកា (Henry Lucas) (odi: កក្កដា ២០០២) ។ ការអនុវត្តនៅក្នុងការរៀបចំ សូចនាករនិងប្រព័ន្ធតាមដានឯកសារយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។ ឯកសារពិគ្រោះយោបល់លេខ ១៧២: លទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវ ODI ដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងទម្រង់បឋមសម្រាប់ពិភាក្សានិងផ្តល់យោបល់ ។ ក្រុងឡុងដ៍ ។

^៦ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (ក្រសួងផែនការ, ឆ្នាំ ២០០៥) ។ ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិឆ្នាំ ២០០៦-១០ ។ ភ្នំពេញ ។

^៧ កម្ពុជា: ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ ២០០៦-២០១០ ។ ការរៀបចំ ការតាមដាន និង កិច្ចដំណើរការវាយតម្លៃ សម្រាប់វេទិកាស្តីពីផែនការជាតិ ដែលជាយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅអាស៊ីបូព៌ា ដែលប្រព្រឹត្តទៅថ្ងៃទី ៤-៦ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០០៦, ក្រុងវៀងច័ន្ទ ប្រទេសឡាវ ។ ដកស្រង់ពី: http://siteresources.worldbank.org/INTEASTASIAPACIFIC/Resources/226262-1143156545724/RbeTskm<u>Ca_brief.pdf ។ ដកស្រង់នៅថ្ងៃទី ១០ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៨ ។

^៨ ធនាគារពិភពលោក (២០០៥) ។ កម្ពុជា: ការអង្កេតតាមដានចំណាយសាធារណៈ (PETS) នៅក្នុងវិស័យអប់រំកំរិតបឋម ។

^៩ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (ក្រសួងផែនការ, ២០០៥) ។ ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ ២០០៦-១០, ទំព័រ ៩៤ ។ ភ្នំពេញ ។

^{១០} វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីកម្ពុជា (ឧសភា ២០០៦) ។ ឯកសារយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និង ការចូលរួម របស់អង្គការសង្គមស៊ីវិលនៅកម្ពុជា ។ រៀបចំសម្រាប់ការពិភាក្សាតុល្យលស្តីពីបទពិសោធន៍ក្នុងការតាមដានឯកសារយុទ្ធសាស្ត្រ កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និង ការតស៊ូមតិរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល/អង្គការសង្គមស៊ីវិល ។ ភ្នំពេញ ។

^{១១} អង្គការ UNDP (២០០៣ក) ។ ដកស្រង់នៅក្នុង ហង់រី លូកា និង អ្នកដទៃទៀត (វិទ្យាស្ថានសិក្សាអភិវឌ្ឍន៍, ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៤) ។ ឯកសារពិភាក្សា IDS លេខ ៣៨២ ។ ការស្រាវជ្រាវលើស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃប្រព័ន្ធតាមដានយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយ ភាពក្រីក្រ, ទំព័រ ៩ ។

^{១២} អង្គការ GTZ (២០០៣) ។ ដកស្រង់នៅក្នុង ហាមី លូកា និង អ្នកដទៃទៀត (វិទ្យាស្ថានសិក្សាអភិវឌ្ឍន៍) ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៤ ។ ឯកសារពិភាក្សា IDS លេខ ៣៨២ ។ ការស្រាវជ្រាវលើស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃប្រព័ន្ធតាមដានយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយ ភាពក្រីក្រ, ទំព័រ ១៩ ។

^{១៣} ផែន (Pain) (២០០៣) ។ ដកស្រង់នៅក្នុង ហាមី លូកា និង អ្នកដទៃទៀត (វិទ្យាស្ថានសិក្សាអភិវឌ្ឍន៍) ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៤ ។ ឯកសារពិភាក្សា IDS លេខ ៣៨២ ។ ការស្រាវជ្រាវលើស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃប្រព័ន្ធតាមដានយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយ ភាពក្រីក្រ, ទំព័រ ១៩ ។

^{១៤} រដ្ឋសភាកម្ពុជា ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។ ដកស្រង់ពី: <http://www.cambodia.gov.kh/unisqll/egov/english/organ.constitution.html> ។ ដកស្រង់: ថ្ងៃទី ៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៥ ។

^{១៥} រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (ក្រសួងផែនការ, ២០០៥) ។ ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ ២០០៦-១០ ។ ភ្នំពេញ ។

^{១៦} រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (ក្រសួងផែនការ, ខែ ឧសភា ២០០៧) ។ របាយការណ៍វាយតម្លៃវឌ្ឍនភាពប្រចាំឆ្នាំ ២០០៦ ស្តីពី ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ឆ្នាំ ២០០៦-១០, ទំព័រ ១ ។ ភ្នំពេញ ។

^{១៧} តេវ៉ា បេឌី (Tara Bedi) និង អ្នកដទៃទៀត (ធនាគារពិភពលោក, ២០០៦) ។ លើសពីតួលេខ, ទំព័រ ៨៦-៨៧ ។

^{១៨} តេវ៉ា បេឌី (Tara Bedi) និង អ្នកដទៃទៀត (ធនាគារពិភពលោក, ២០០៦) ។ លើសពីតួលេខ, ទំព័រ ៨៧ ។

^{១៩} អង្គការ UNDP (២០០៣) ។ ដកស្រង់នៅក្នុង ហាមី លូកា និង អ្នកដទៃទៀត (វិទ្យាស្ថានសិក្សាអភិវឌ្ឍន៍) ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៤ ។ ឯកសារពិភាក្សា IDS លេខ ៣៨២ ។ ការស្រាវជ្រាវលើស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃប្រព័ន្ធតាមដានយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយ ភាពក្រីក្រ, ទំព័រ ១៥ ។

^{២០} ក្រុមទីប្រឹក្សាស្តីពីសង្គមស៊ីវិលនិងប្រសិទ្ធភាពជំនួយ ។ ឯកសារទស្សនទានស្តីពីសង្គមស៊ីវិលនិងប្រសិទ្ធភាពជំនួយ, ថ្ងៃទី ១២ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០៧, ទំព័រ ៤ ។

^{២១} អង្គការសហប្រជាជាតិ (ខែ ធ្នូ ១៩៤៨) ។ សេចក្តីប្រកាសជាសកលអំពីសិទ្ធិមនុស្ស ។ ត្រូវបានអនុម័តនិងប្រកាសដោយ សេចក្តីសម្រេចលេខ ២១៧ A (III) នៃសម័យប្រជុំពេញអង្គ ចុះថ្ងៃទី ១០ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៤៨ ។ ដកស្រង់ពី: <http://www.un.org/Overview/rights.html> ។ ដកស្រង់: ថ្ងៃទី ៩ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៨ ។

^{២២} គម្រោងគាំទ្រក្រុមប្រឹក្សាប៉ុស្តិ៍-សង្កាត់ (ខែ មិថុនា ២០០៧) ។ សៀវភៅណែនាំបណ្តុះបណ្តាល ។ របាយការណ៍ដាក់ពិន្ទុរបស់ ពលរដ្ឋ ។ ជម្រុញអភិបាលកិច្ចល្អថ្នាក់ មូលដ្ឋាន ទំនួលខុសត្រូវសង្គម និង ការផ្តល់សេវាសង្គមប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅតំបន់ ជនបទកម្ពុជា, ទំព័រ ៤១ ។ ភ្នំពេញ ។

^{២៣} ត្រាស់ម៉ុងតឺ (Trasmonte Jr) (ឯកសារបទបង្ហាញ, ២០០៤) ។ ត្រូវបានដកស្រង់នៅក្នុងគម្រោងគាំទ្រក្រុមប្រឹក្សាប៉ុស្តិ៍-សង្កាត់ (ខែ មិថុនា ២០០៧) ។ សៀវភៅណែនាំបណ្តុះបណ្តាល ។ របាយការណ៍ដាក់ពិន្ទុរបស់ពលរដ្ឋ ។ ជម្រុញអភិបាលកិច្ចល្អថ្នាក់ មូលដ្ឋាន ទំនួលខុសត្រូវសង្គម និង ការផ្តល់សេវាសង្គមប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅតំបន់ ជនបទកម្ពុជា, ទំព័រ ៤២ ។ ភ្នំពេញ ។

^{២៤} ដេវីដ ប៊ូត (David Booth) និង ហង់រី លូកា (Henry Lucas) (ODI: កក្កដា ២០០២) ។

ការអនុវត្តនៅក្នុងការរៀបចំ សូចនាករនិងប្រព័ន្ធតាមដានឯកសារយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។ ឯកសារពិគ្រោះលេខ ១៧២: លទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវ ODI ដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងទម្រង់បឋមសម្រាប់ពិភាក្សានិងផ្តល់យោបល់ទិសដៅ។ ទំព័រ ៣៣ ។ ក្រុងឡុងដុង ។

^{២៥} របាយការណ៍អភិវឌ្ឍន៍របស់ធនាគារពិភពលោក (២០០១) ។ ត្រូវបានដកស្រង់នៅក្នុងគម្រោងគាំទ្រក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ (ខែ មិថុនា ២០០៧) ។ សៀវភៅណែនាំបណ្តុះបណ្តាល ។ របាយការណ៍ដាក់ពិន្ទុរបស់ពលរដ្ឋ ។ ជម្រុញអភិបាលកិច្ចលម្អិតលម្អន ទំនួលខុសត្រូវសង្គម និង ការផ្តល់សេវាសង្គមប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅតំបន់ ជនបទកម្ពុជា។ ទំព័រ ៤១ ។ ភ្នំពេញ ។

^{២៦} គម្រោងគាំទ្រក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ (ខែ មិថុនា ២០០៧) ។ សៀវភៅណែនាំបណ្តុះបណ្តាល ។ របាយការណ៍ដាក់ពិន្ទុរបស់ ពលរដ្ឋ ។ ជម្រុញអភិបាលកិច្ច ល្អផ្ទះកម្មលម្អិតលម្អន ទំនួលខុសត្រូវសង្គម និង ការផ្តល់សេវាសង្គមប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនៅតំបន់ ជនបទកម្ពុជា។ ទំព័រ ៤៤ ។ ភ្នំពេញ ។

^{២៧} រដ្ឋសភាកម្ពុជា ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, មាត្រា ១៤៧-១៤៩ ។ ដកស្រង់ពី: <http://www.cambodia.gov.kh/unisq11/egov/english/organ.constitution.html> ។ ដកស្រង់: ថ្ងៃទី ៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៥ ។

^{២៨} រដ្ឋសភាកម្ពុជា ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, មាត្រា ១៤៧-១៤៩ ។ ដកស្រង់ពី: <http://www.cambodia.gov.kh/unisq11/egov/english/organ.constitution.html> ។ ដកស្រង់: ថ្ងៃទី ៥ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០០៥ ។